Balogh István

Hétköznapi csodák és halbicska

Hétköznap is megesnek a csodák! Mondták ezt már mások is én előttem jóval, de úgy határoztam, beszámolok esetemről, mert hiú az emberfia, aztán tudja meg mindenki ebben a nyüves világban, vannak még apró örömök, amelyek erőt adnak a holnapokhoz.

Közel három évtizeddel ezelőtt kezdődött, mondja lelkemben a személyes krónika, de ez így mégsem igaz, mert a valódi kezdet csöppecskét előbbre datálható. A történet pontos kezdete a kilencvenes évek eleje, amikor országom hadvezetése rájött, hogy nélkülem nem nyerhet háborút, fegyvert nyomott volna kezembe, gyilkoljak. Ehhez nem volt akaratom. Úgy alakult a sorsom, hogy kegyetlen nyomásra és államvédelmi fenyegetésre elhagytam bölcsőhelyemet, Zentát, lak- és munkahelyemet, Palicsot és Szabadkát, új életet kezdtem Budapesten, mert akkor ezt láttam megvalósíthatónak. Hamar rájöttem, az Úristen nem teremtett engem ***biznisz****mennek***,** maffiózónak sem, pedig akkortájt olajszőkítés terén szép távlatok nyílhattak volna előttem is, ha gátlástalan tudtam volna lenni. De nem engedett a gyerekszobai neveltetésem. Mert énnekem két gyerekszobám is volt! Igaz, kicsi zentai külvárosi lakocskánkból ez nem volt látható, de hát azok a különös gyerekszobák nem is az épületben voltak. Egyiket teremtette az Úristen édesanyám jobb, a másikat a bal tenyerébe! Taslizva folyt hát az én ifjúkori palléroztatásom, és milyen rendesre sikeredett! Eljutottam a tudományos fokozatig, meg a három egyetemi diplomáig. A neveléssel és a gyermekvédelemmel foglalkozó mai jogvédők és pszichológusok régen börtönbe juttatták volna szülémet, pedig amit először útravalóul kaptam, azt tőle kaptam, és most is hálás vagyok érte. Ő embert nevelt mindhárom fiából, a maga ősi módján, mi meg nem tévelygetünk, hanem unokákkal ajándékoztuk eleinket.

Csak közbejött az ördög ideje a mi délvidéki világunkban! Keveredett ott akkora gyehenna, amelynek parazsa még mindig él, ki tudja, lángot vet-e a szunnyadó zsarátnok, vagy elalszik örökre?

Hát én a magyar fővárosba kormányoztam lélekvesztőmet. Kilencvenhárom őszén pedagógusi mélyvízbe ugrottam, középiskolai magyartanár lettem Sasadon, az Övegesben. És mekkora szerencsém volt! Olyan légkörre leltem, amelyet csak a zentaival tudok összehasonlítani! Mert minden helynek titka a légköre. S a légkör megmagyarázhatatlan, azt érezni lehet, és benne élni jó. Nagyon jó.

(Talán nem véletlen, hogy három zentai elszármazott is tanít manapság a budapesti Öveges József Gyakorló Középiskolában!)

No, 1993-ban az Övegesben annyira elégedett volt a vezetés pedagógiai tevékenységemmel, hogy kötni akart, négy hónap után meghatározatlan idejűvé változtatta a meghatározott idejű foglalkoztatást, pedig a munkavállalási engedélyem egyetlen évre szólt csupán. Ennyit az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékének színvonaláról! Csakhogy a kinevezés engem éppen eltaszított az Övegestől, hiszen meghatározatlan idejű kinevezésem birtokában igazgatónak pályázhattam olyan helyre, ahol szolgálati lakást is biztosítanak. Költöznünk kellett a fővárosból, mert a bérem alig fedezte albérleti költségeinket. Hát így kerültem én Egyházasdengelegre iskolaigazgatónak, meghatározatlan idejű kinevezéssel és újabb egyéves munkavállalási engedéllyel. Ezt a világon sehol sem tolerálták volna, hiszen akkora ellentmondás van a két helyzet között, hogy minősíteni sem tudom. Az akkori magyar hivatalok szerencsére nem működtek együtt. Mire fölfedezték volna a hibát, akkorra már hatályát vesztette a munkavállalási engedély intézménye, a szolgálati lakás birtoklása letelepedésünket biztosította.

Szép házat kaptam én Egyházasdengelegen, Dél-Nógrádban, háromnegyed holdas kerttel. Meg egy zárt közösségű társadalommal, ahova, tudtam azonnal, soha nem lesz igazi besorolásom. Az iskolát, amelyet rám bíztak, egyetlen év alatt országos hírűvé szerveztem, alapvetően a szlovák tanítási nyelv bevezetésének köszönhetően, fél kézzel csináltam meg a nehéznek tűnő föladatot, amelyre egy évet kaptam, s egyetlen hónap alatt valósággá szerveztem, mert mi is volt ez énnékem? Apró szakmai csuklógyakorlat. A minisztériumi embereknek sem fért a fejükbe, hogyan tudtam azonnal megfogalmazni a helyi tantervet és a tanmenetet, hogy anyanyelvi motívumok szerepeljenek benne, amikor nem is tudok szlovákul. Hát ahonnan én jövök, ott a magyar nyelv és irodalom a kisebbség anyanyelvi tárgya. A szabadkai Pedagógiai Intézetben eltöltött öt év alatt megpatkolt engem szakmailag tanügyi tanácsos kollégáim szakmaisága. Ezt az érvelést még csak megértették, de az sehogy sem ment a fejükbe, miért minősítem én a délvidéki magyartanítást kisebbséginek?

Sikerült tehát a szakmai beilleszkedés, az emberi sokkal nehezebben ment. Említettem, háromnegyed holdas kert járt a házhoz, később megfejtettem, egy teljes jobbágyporta, amelyet Jakus Márton birtokolt az 1774-es úrbéri összeíráskor, negyede jutott nekünk. A másik háromnegyed is osztva volt, de három Jakus család között.

Szomszédunk özv. Jakus Mártonné volt. A háromnegyed holdas kertet leginkább a feleségem művelgette, s egy napon a szomszédasszony, Julka néni, amikor sétára indultam Fülöp kutyámmal, elém állt és minősített is.

– Igazgató úr! Ahogy én látom, igazgatóné asszony egy szorgalmas, dolgos teremtés, szépen rendben tartja a kertet, de maga egy élhetetlen! Mi az elmenni reggel az iskolába, aztán ebédre már haza is érni? Könnyű a gyerekekkel beszélgetni meg a krétát emelgetni, de a kapanyél süt, igazgató úr, a tenyeret köpködni kell, föl ne hólyagosodjon!

– Én meg semmit sem csinálok, Julka néni?

– Tán munka a tanítás? Csak ül a tanár a katedrán. Ki nem fárad, mert az olyan munkában kifáradni nem lehet!

– Így gondolja?

– Így bizony, így van! Ám azért maga megbecsüli az asszonyt, ezért mégsem rossz ember, mert a felesége úgy jár naponta a kertbe, mintha templomba menne!

–Nocsak?

– Mindig tisztába öltözik, a pólója meg fehér. Nem ilyen ruhában dolgoznak a kertben.

– Ha naponta nem váltjuk a gúnyát bebüdösödik.

– Hát végül szaga lesz a ruhának, az igaz. Szombaton, ha fürdünk, mi is alsóruhát váltunk. Viszont a disznó az büdös. Ember az nem az!

És ez a szomszédasszony, Julka néni segített nekem a csodacsinálásban.

Lassan normálissá vették azt az én dengelegi olvasóim, hogy évente egy új könyvet bemutatok, volt úgy, hogy kettőt is, mert úgy adta Isten és vele együtt két kiadó. Biztatnak, írjak, alkossak! Viszont Dengelegen bemutatott könyveim java része Zentához kötődik. A faluból csak a régi, ma már nyugdíjas polgármester, Sanyi járt a feleségével Zentán, akkor, amikor az Egyházasdengelegről megjelent monográfiámat mutattuk be szülővárosomban. Igaz, hiába invitáltuk az akkor zentai polgármestert, ő nem jött, bokros teendői voltak.

2011-ben meseregényem volt terítéken, a Megélesztő ákombákom. Szabó Jánosné Borikának, a szlováknyelv-tanárnőnek elküldtem én a szöveget, készülhessen a bemutatóra, készült is volt kolléganőm, ám szétszórta a szöveget, így azonnal következett a protokoll után az első lényegi kérdés:

– Ez a történet a hazamenni meséje?

–Bizony az – bólintottam, és erre elcsöndesült a terem, pedig dugig telt, azt hiszem, látták színeváltozásomat és talán könnyeimet is.

– Miért tér vissza mindig Zentára?

Miért is? Van erre válasz? El lehet onnan jönni? Hogyan magyarázzam, mi az a légkör? Miért bólint nekem a városháza tornya, ha közeledem szülőhelyemhez? Láthatja-e más ezt a kedves mozdulatot? És honnan tudnám szavakba önteni, milyen lépteim csengése a zentai flaszteren? És miért ülök hosszú időt Andruskó Károly világhírű grafikus barátom síremlékén? Meg Szloboda János gimnáziumi osztályfőnökünkén? És miért viszek táskában egy kövecskét a Mátra lábától Fischer Iván osztálytársam zentai sírjára? És miért vagyok kíváncsi, hány fokot mutat a gimnázium kapuja melletti hőmérő? Megmagyarázható, hogy miért zokogtam, amikor elolvastam az interneten, hogy azt a hőmérőt, amelyet vagy fél évszázadig reggelenként a diákok tekintete köszöntött, onnan, a kapu mellől ellopták? Hát fájt nekem akkor valami, de nagyon..!

– Egyszer ír majd Dengelegről is?

– Megírtam a monográfiát.

– De szépirodalmat…

– Írtam egy poémát…

– De novellát… Regényt…

– Majd írok egyszer, ha az Isten segít…

– És az unoka, Péter is ebben megsegíti?

– Ő biztosan. Az unokák éltetik a nagyszülőket. Ez a színtiszta igazság!

A kijelentésemben senki nem kételkedik.

A végén dedikálok, sokat írok, különös megfogalmazások, ajánlások is születnek, nem csak a megszokott, a standard, amit ismeretleneknek a Vörösmarty téren beleró könyvébe az ember. Mert az a legnagyobb könyvünnep.

Ám nekem a Délvidéken van az igazi könyvbemutatóm! 2011-ben nem is Zentán kezdtem a sort, ahogy szokásom volt, hanem Tiszaszentmiklóson, a Tisza bal partján, Torontálban, a Bánságban. Alig vártam! És arra gondoltam akkor, július elején, a készülődéskor, talán gyalog kéne odamenni, mint gyerekkoromban, Bátkára előbb, komppal át szőke folyónkon, aztán onnan Szentmiklósra. Közben jót fürdenék Bátka szeretőm szeméhez hasonló tengerszemében, a Szakadásban. És újfent klottgatyás gyerekkorom szívdobbanását vésném be a parton őrt álló nyárfa nyakába. Ideje fölújítani az emlékeztető nyomot,

bevarasodott immár a törzsbe az az üzenet, amelyet 1957-ben apám bicskájával beleálmodtam. E régi bicskám állandóan nálam van, a zsebemben, egyetlen kísérőm árkon-bokron, hegyen-völgyön átal.

Diákjaim az Övegesben meglátták nálam, és elkérték e régi zsebkést, csodálták keszeg alakját és a belevésett SARAJEVO szöveget. Apámtól kaptam e becses jószágot, ő 1937-ben vette Šabacon, katona korában. Pál régensherceget szolgálta akkor, nem is kényszerből, hiszen tudta, katonának kell menni a legénynek!

– Ócska egy ócska bicska – jegyezték meg tanulóim.

Ebben maradtunk. Nem beszéltem nekik arról, hogy asztalfiókomban egy valódi svájci zsebkés pihen, évekkel előbb lepett meg vele egy végzős osztályom, a *régi* SARAJEVO meg azóta is velem jár, hogy is maradhatna el tőlem apai örökségem. Mellesleg: egy férfi nem férfi bicska nélkül.

Dengelegen is előkerült a vágószerszám, könyvcsomagot bontottam vele, s egy éltesebb falumbéli megszólalt:

–Micsoda komoly bicska! Valódi halbicska! Úristen, ez nagy csoda, hiszen vagy ötven éve nem láttam ilyet!

Kezébe nyomtam kincsemet, ő meg babusgatta, ki-be nyitogatta-csukogatta, bekattintgatta az élét, és ott ült velem, míg voltak érdeklődőim, aztán meghívott egy fröccsre.

– Ó, de szép napom van! – hajtogatta. – Halbicska volt a kezemben!

Nekem apám szava szólt át valami éterből, íme, fiam, az én katonabicskám, szolgáljon most téged!

És én másnap, 1970. augusztus 25-én elindultam a kietlen karszt országába, a hercegovinai Bilećára, a tartalékos katonatiszti iskolába, ahonnét éppen 48 esztendeje szabadultam.